

Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ оқу-әдістемелік кешені**Мамандығы:** Кеден ісі**Шифр:** 5B030400**Пән:** Контрабандыны тергеу**Глоссарий**

1) декларация - импортталған тауарлар бойынша жанама салықтар жөніндегі декларация;

2) өтініш - тауарларды әкелу және жанама салықтарды төлеу туралы өтініш;

3) міндеттеме - қайта өңдеу өнімдерін әкету туралы міндеттеме, уақытша әкелінген тауарларды, көлік құралдарын Қазақстан Республикасының аумағынан кейіннен әкету туралы міндеттеме, уақытша әкелінген тауарлар, оның ішінде көлік құралдары туралы мәліметтер, тауарлардың импорты бойынша есепке алу әдісімен төленуге жататын қосылған құн салығы сомасын қосылған құн салығы бойынша декларацияда көрсету және оларды нысаналы пайдалану туралы міндеттеме, көрме-жәрменкелік сауда өткізу туралы хабарлама;

4) бірдей (ұқсас) тауарлар - өздеріне тән бірдей негізгі белгілері бар тауарлар: физикалық сипаттамалары, сапасы және нарықтағы репутациясы, шығарылған елі және өндірушісі;

5) біртекті тауарлар - бірдей (ұқсас) болмаса да жақын сипаттамалары бар және ұқсас құрамдастардан тұратын тауарлар, бұл оларға бір ғана функцияларды атқаруға және оларды өзара алмастыруға мүмкіндік береді;

Есірткілік құралдарға синтетикалық сипаттағы немесе өсіп-өнетін заттармен қатар олардан жасалатын дәрілік препараттар, сол сияқты, дәл осылардың қатарына халықаралық конвенциялар бойынша жатқызылатын өсімдіктер, сонымен қатар, Қазақстан Республикасында бақылауға алынуы тиіс есірткілік заттар тізіміндегі адам денсаулығы мен психикасының (жүйкесінің) тәуелділігін тудыратын өсімдіктер жатады.

Есірткі заттарға қатысты қылмыстардың затына жататын есірткілік заттар мен жүйкеге әсер ететін заттардың қатары "Қазақстан Республикасында бақылауға алынуы тиіс есірткілік заттар, жүйкеге әсер ететін заттар мен прекурсорлар тізімінде" белгіленген және Қазақстан Республикасы Үкіметінің 1998 жылдың 10-наурызында қабылдаған "Бақылауға алынуы тиіс есірткілік құралдар, жүйкеге әсер ететін заттар мен прекурсорлар туралы" 186-шы қаулысымен бекітілген. Осы тізімде бақылауға алынуы тиіс прекурсорлар қатары да белгіленген:

1) есірткілік құралдар - Қазақстан Республикасының заңына, "Есірткілік құралдар туралы 1961 жылғы ортақ конвенцияға өзгерістер туралы" 1972 жылғы протоколға сәйкес енгізілген өзгерістерімен қоса "Есірткілік құралдар туралы 1961 жылғы ортақ конвенцияға" сәйкес "Бақылауға алынуы тиіс есірткілік құралдар, жүйкеге әсер ететін заттар және прекурсорлар тізіміне" кіргізілген синтетикалық немесе табиғи текті заттар;

2) жүйкеге әсер ететін заттар - Қазақстан Республикасының халықаралық шарттарына, соның ішінде, жүйкеге әсер ететін заттар туралы 1971 жылғы конвенция сәйкес және "Қазақстан Республикасы заңына сәйкес бақылауға алынуы тиіс есірткілік құралдар, жүйкеге әсер ететін заттар және прекурсорлар тізіміне" енгізілген синтетикалық немесе табиғи текті заттар;

3) прекурсорлар - Қазақстан Республикасының халықаралық шарттары, соның ішінде, БҰҰ-ның есірткілік құралдар мен жүйкеге әсер ететін заттардың заңсыз айналымына қарсы күрес туралы 1988 жылғы конвенциясына сәйкес және "Қазақстан Республикасының заңына сәйкес бақылауға алынуы тиіс есірткілік құралдар мен жүйкеге әсер ететін заттар тізіміне" енгізілген есірткі құралдары мен жүйкеге әсер ететін заттарды өндіру, дайындау, өңдеу кезінде пайдаланылатын заттар;

4) есірткі құралдары мен жүйкеге әсер ететін заттардың аналогтары (тендестері) - Үкімет қаулылары және БҰҰ-ның халықаралық конвенциялары арқылы есірткілік құралдар немесе жүйкеге әсер ететін заттар ретінде бекітілмеген, шектен тыс пайдаланылуы халықтың денсаулығына қауіпті болатын, қоздырушы, депрессивті немесе галлюцинациялық күй кештіретін, химиялық құрылымдары мен қасиеттері 1,2,3 таблицаларға кіргізілген заттардың құрылымдары мен қасиеттерімен ұқсас келетін, синтетикалық немесе табиғи текті заттар;

5) есірткілер - "Қазақстан Республикасында бақылауға алынуы тиіс есірткілік құралдар, жүйкеге әсер ететін заттар және прекурсорлардың тізіміне" енгізілген, қиянатты түрде қолданылуының салдары халық денсаулығына нақты қауіп төндіруші, есірткілік құралдар немесе жүйкеге әсер ететін заттар деп ажыратылатын өсімдіктер, заттар немесе препараттар;

6) Қазақстан Республикасында бақылауға алынуға тиіс есірткілік құралдар, жүйкеге әсер ететін заттар және прекурсорлардың тізімі (бұдан кейінгі жерде-Тізім)-халықаралық конвенциялар негізінде Қазақстан Республикасының үкіметі бекіткен, әрқайсысы нөмірге тізіліп, тиісті таблицаларға біріктірілген, Қазақстан Республикасында бақылауға алынуы тиіс есірткілік құралдар, жүйкеге әсер ететін заттар және прекурсорлар тізімі;

7) есірткілік құралдарын, жүйкеге әсер ететін заттардың және прекурсорлардың айналымы-есірткілік құралдары, жүйкеге әсер ететін заттар мен прекурсорларды зерттеу, өндіру, өңдеу, жеткізіп алу, сыртқа шығару, өткізу, тасымалдау, жөнелту, ие болу, сақтау, бөлу, ұқсату, пайдалану немесе жойып жіберуге, құрамында есірткілік заттар бар өсімдіктерді өсіріп, жинап, дайындауға байланысты қызметтердің Қазақстан Республикасының заңына сәйкес рұқсат етілген және бақылауға алынған түрлері;

8) есірткілік құралдардың, жүйкеге әсер ететін заттар мен прекурсорлардың заңсыз айналымы-есірткі құралдары, жүйкеге әсер ететін заттар мен прекурсорлардың Қазақстан Республикасының заңын бұза отыра жүргізілетін айналымы;

9) есірткі құралдарын немесе жүйкеге әсер ететін заттарды қиянатпен қолдану (есірткі құралдарын немесе жүйкеге әсер ететін заттарды заңсыз

қолдану) есірткі құралдарын немесе жүйкеге әсер ететін заттарды дәрігердің белгілеуінсіз қасақана заңсыз тұтыну;

10) есірткі құралдарын, жүйкеге әсер ететін заттарды және прекурсорларды жеткізіп алу және сыртқа шығару - есірткі құралдарының, жүйкеге әсер ететін заттардың және прекурсорлардың бір мемлекеттен басқа мемлекетке немесе бір мемлекеттің бір аймағынан басқа аймағына ауысуы;

11) есірткі құралдарының, жүйкеге әсер ететін заттар мен прекурсорлардың өткізілуі - есірткі құралдарының, жүйкеге әсер ететін заттар мен прекурсорлардың бір мемлекеттен басқа мемлекетке үшінші мемлекеттің жері арқылы ауысуы;

12) есірткі құралдарын, жүйкеге әсер ететін заттар мен прекурсорларды тасымалдау және жөнелту - есірткі құралдары мен жүйкеге әсер ететін заттар мен прекурсорлардың тасымалдау әдісі мен сақталу орнына қарамастан, Қазақстан Республикасының көлемінде заңсыз орын ауыстыруына қатысты кез келген қасақана әрекеттер;

13) халықаралық конвенцияға сәйкес Қазақстан Республикасында бақылауға алынуы тиіс есірткі құралдары, жүйкеге әсер ететін заттар мен прекурсорлардың тізіміне енгізілген, құрамында есірткілік заттар бар өсімдіктерді егу және апиынды, көкнар мен сора (каннабис) немесе басқа да есірткі құрамдас өсімдіктерді өсіру;

14) есірткі немесе жүйкеге әсер ететін заттардан құрамдас өсімдіктерді жинау - халықаралық конвенцияға сәйкес Тізімге енгізілген, құрамында есірткілік заттар бар егілген немесе жабайы өсімдіктер жинау;

15) нашақорлық - есірткі құралдарына немесе жүйкеге әсер ететін заттарға, не осылардың теңдестеріне (аналогтарына) тәуелді болу салдарынан организмнің жүйке қызметі мен денсаулығының қатты зардап шегуінен туындаған ауру;

16) дәріден улану-халықаралық конвенциялар мен республикалық заң актілеріне сәйкес тізімдерге енбеген, жүйке белсенділігіне тигізетін әсері есірткі құралдары мен жүйкеге әсер ететін заттардың әсерімен ұқсас келетін, түрлі текті дәрілік емес заттар мен дәрілік препараттарды қиянатпен қолдану;

17) нашақор - денсаулығы мен жүйкесі кез келген есірткілік, жүйкеге әсер ететін заттарға немесе олардың аналогтарына (теңдестеріне) тәуелді, денсаулық сақтау мекемесі белгіленген тәртіп бойынша "нашақорлық" диагнозын қойған тұлға;

18) арнайы емдеу-сауықтандыру мекемелері (орталықтар, ауруханалар, диспансерлер, бөлімдер немесе кабинеттер) заңмен белгіленген тәртіп бойынша нашаға қарсы көмек көрсетеді;

19) дәрігерлік куәландыру - нашаға мас болған күйін анықтау мақсатымен тұлғаны емханада тексеру;

20) дәрігерлік зерттеу "нашақорлық" диагнозын қою немесе жоққа шығару мақсатымен тұлғаның емханада жатып зерттелуі;

21) ерікті түрде емделу - нашақорлықтан, дәріге құмарлықтан немесе есірткіні қиянатпен қолданушылықтан науқас адамның не оның заңды өкілінің келісімі бойынша жүргізілетін ем;

22) еркінен тыс(мәжбүрлеп) емдеу - есірткілік немесе жүйкеге әсер ететін заттарды заңсыз тұтынуды одан әрі жалғастыру немесе өз еркімен емделуден бас тарту кезінде нашақорлыққа ұшыраған тұлғаны соттың шешімі негізінде емханаға жатқызып емдеу;

23) дәрігерлік куәландырудан, дәрігерлік зерттеуден немесе емдеуден бас тарту- есірткі құралдарын немесе жүйкеге әсер ететін заттарды тұтынушы тұлғаның дәрігердің белгіленген емі мен ұсыныстарын орындалуымен қатар, құқық қорғау орны қызметкерінің дәрігерлік куәландырудан немесе зерттеуден өтуге байланысты нұсқауын қасақана орындамау;

24) бөлшек сауда - есірткі құралдарын, жүйкеге әсер ететін заттарды және прекурсорларды жеке тұтыну үшін дәрігердің жазып берген рецепті бойынша бір-бірлеп немесе азғантай мөлшерде сату;

25) көтерме сауда - есірткі құралдарын, жүйкеге әсер ететін заттар мен прекурсорларды ірі мөлшерде сату;

Есірткеге қатысты қылмыстардың қатерлілігінің сипаты мен деңгейі, ең алдымен, бұл қылмыстардың заты болып табылатын есірткілік құралдар мен жүйкеге әсер ететін заттардың қаншалықты қауіпті екендігімен анықталады. Оларды қиянаттықпен тұтыну адамды оның бойында да, жүйкесінде де есірткіге тәуелділіктің пайда болуымен сипатталатын ауруға нашақорлыққа әкеліп соқтырады.

1. ҚР Қылмыстық іс жүргізу құқығы - Қазақстан Республикасының Конституциясына сәйкес Республика Парламенті қабылдаған құқылық акті болып табылады,

2. Диспозицияның түрлері. Диспозицияның төрт түрі бар:

I. Жайдиспозиция. Жай диспозиция қылмысты іс-әрекеттің атын ғана айтып қояды, оның нақты белгілерін ашып көрсетпейді. Жай диспозиция қылмысты іс-әрекеттің мазмұны оның белгілерін ашып көрсетілмегеннің өзінде жеткілікті түрде түсінікті болған жағдайда қолданылады.

II. Сипаттамалы диспозиция. Қылмыстың барлық белгілерін заңның өзінде нақтылап көрсететін диспозицияны сипаттамалы диспозиция деп атаймыз. Жай диспозицияға қарағанда қылмыс құрамын айқындайтын сипаттамалы диспозицияның артықшылығында дау жоқ.

Сипаттамалы диспозицияға 166-бапта көрсетілген шпиондық жасау құрамы мысал бола алады. Мұнда шпиондық жасау аталып қана қоймай, оған «мемлекеттік немесе әскери құпияны құрайтын мәліметтерді шетелдік мемлекетке, шетелдік ұйымға немесе олардың өкілдеріне беру, сол сияқты оларға беру мақсатында жинау, ұрлау немесе сақтау, сондай-ақ шетелдік барлаудың тапсырмасы бойынша өзгеде мәліметтерді Қазақстан Республикасының сыртқы қауіпсіздігі мен егемендігіне зиян келтіре отырып пайдалану үшін беру немесе жинау, егер осы әрекеттерді шетелдік азамат немесе азаматтығы жоқ адам жасаса» деп толық түсінікті сипаттама беріп отыр.

III. Бланкеттік диспозиция. Бланкеттік диспозиция бойынша бапта көрсетілген нақты қылмыстың құрамын анықтау үшін басқа заңдарға немесе

нормативті актілерге, үкімет қаулылары мен жарлықтарында, бұйрықтар мен ережелерге, нұсқауларға жүгіну қажет.

IV. Сілтемелі диспозиция нақты қылмыс құрамын анықтамайды. Бұл диспозиция бойынша қайталап жатпау үшін қылмыстың осы құрамын анықтаған қылмыстық заңның тиісті бабына, баптын тармағына сілтеме жасайды.

3. Қылмыстық заңның мерзімдегі күші. – Қылмыс жасаған күшіндегі бар заң қолданылады.

4. Қылмыстық заңның кері күші. – 1. Қылмыстық жауапшылықты әлде жазаланушылықты жойса. 2. Қылмыстық жауапшылықты немесе жазаны жеңілдетсе. 3. Басқа жағдайда қылмыскердің жағдайын жеңілдетсе.

5. Қылмыстың ұғымы – Жазалау қатерімен тыйым салынған айыпты қоғамдық қауіпті әрекет немесе әрекетсіздік қылмыс деп танылады.

6. Қылмыс құрамы. - Қылмыстық құрамы деп-қылмыстық заң бойынша қоғамға қауіпті іс әрекеттерді белгілі бір қылмыстың қатарына жатқызуға мүмкіндік беретін қылмыстың объективтік және субъективтік жақтарынан құралған элементтердің және олардың белгілерінің жиынтығын айтамыз.

7. Объект дегеніміз – Қылмыстан келтірілген зиян немесе болатын зиян.

8. Топтық объект- дегеніміз қылмыстыққол сұғушылықтан қыл-мыстық заң қорғайтын біртектес немесе өзара ұқсас қоғамдық қатыкістардың белгілі бір бөлігі болып табылады.

9. Субъект дегеніміз не Қылмыстың субъектісі болып қоғамға қауіпті іс-әрекет жа-саған және заңға сәйкес сол үшін қылмыстық жауаптылықты кетеруге қабілетті адам танылады..

10. Субъективтік жақ дегеніміз не. Қылмыстың субъективтік жағы бұл негізінен адамның психи-калық іс-әрекетінің қылмыс істеугетікелей байланысты жағы-ныңқорінісі болып табылады.

11. Әрекет дегеніміз не - Саналы түрде жол беретін қылмысты істеу.

12.Әрекетсіздік дегеніміз не – Қылмысты саналы түрде іс - әрекет жасамай істеу.

13. Себепті байланыс дегеніміз не – Әрекетпен туылған нәтиже соның арасындағы объективтік әр уақытта қайталанатын себепті айтасыз.

14. Жаза деген не – Жаза дегеніміз соттың үкімі бойынша тағайындалатын мемлкеттік мәжбүрлеу шарасы.

15. Жаза тағайындау дегеніміз не – Қылмыс жасауға айыпты деп танылған адамға осы Кодекспен Ерекше бөлімнің тиісміті бабында белгіленген шекте және осы кодекстің ерекше бөлімінің тиісті бабында белгіленген шекте және Осы кодекстік Жалпы бөлімнің ережелері ескеріле отырып, әділ жаза тағайындалады.

16. Жәбірленуші деген кім Қылмыстан зардап шеккен адам.

Шын өкінуіне байланысты қылмыстық жауаптылықтан босату. – Бірінші рет кішігірім немесе орташа ауырлықтағы қылмыс жасаған адам, егер ол қылмыс жасағаннан кейін айыбын мойындап өз еркімен келсе немесе қылмысты ашуға жәрдемдесе, немесе қылмыс келтірілген зиянды өзгеше түрде қалпына келтірсе қылмыстық жакаптылықтан босатылуы мүмкін.

17. Соттылық. Қылмыс жасағаны үшін сотталған адам айыптау үкімі заңды күшіне енген күннен бастап соттылықты жою немесе алып тастау кезіне дейін сотты болған деп есептеледі.

18. Рақымшылық немесе кешірім жасау актісі негізінде қылмыстық жауаптылық пен жазадан босату – Рақымшылық жасау туралы актіні адамдардың жеке айқындалмаған тобы жөнінде Қазақстан Республикасының Парламенті шығарады.

19. Шартты түзеу соттау - Егер түзеу жұмыстары, әскери қызмет бойынша шектеу, бас бостандығынан айыру немесе тәртіптік әскери бөлімде ұстау жазасын тағайындағанда сот сотталған адамның жазаны өтемей түзелуі мүмкін деген қорытындыға келсе, от тағайындалған жазаны шартты түрде деп саналуға қаулы шығарады.

20. Қамау – Қамау сотталған адамды тағайындалған жазаның бүкіл мерзімінде қоғамнан қатаң оқшаулау жағдайында ұстау болып табылады.

21. Тікелей қасақаналық – Егер адам өз іс - әрекетінің (әрекетсіздігінің) қоғамға қауіпті екенін ұғынып, оның қоғамдық қауіпті зардаптары болуының мүмкін екенін немесе болмай қоймайтынын алдын- ала білсе және осы зардаптардың болуын тілісе, қылмыс тікелей ниетпен жасалған қылмыс деп танылады.

22. Жанама ниет - Егер адам өз іс - әрекетінің (әрекетсіздігінің) қоғамға қауіпті екенін ұғынып, оның қоғамдық қауіпті зардаптары болуы мүмкін екенін алдын-ала білсе, осы зардаптардың болуын тілемесе де, бұған саналы жол берсе не бұған немқұрайды қараса, қылмы жанама ниетпен жасалған деп танылады.

23. Менмендік – Егер адам өз іс-әрекетінің қоғамға қауіп туғызуы мүмкін екенін алдын ала білсе, бірақ бұл зардапты жеткілікті негіздерсіз жеңілтектікпен болғызбау мүмкіндігіне сенсе, қылмыс менмендікпен жасалған қылмыс деп танылады.

24. Немқұрайдылық - Егер адам қажетті ұқыптылық пен сақтылық болғанда ол зардаптарды болжап білуге тиіс және болжап біле алатын бола тұра өз іс-әрекетінің «әрекетсіздігінің» қоғамдық қауіпті зардаптарының болуы мүмкін екенін болжап білмесе, қылмыс немқұрайдылықпен жасалған қылмыс деп танылады.

1) «сот» - сот билігі органы, Қазақстан Республикасының сот жүйесіне кіретін, істі алқалық немесе жеке қарайтын кез келген заңды түрде құрылған сот;

2) «бірінші сатыдағы сот» - қылмыстық істі мәні бойынша қарайтын сот;

3) «апелляциялық саты» - бірінші сатыдағы соттың заңды күшіне енбеген үкімдеріне, қаулысына апелляциялық шағымдар (наразылықтар) бойынша істі қарайтын екінші сатыдағы сот;

4-1) «**кассациялық саты**» – бірінші сатыдағы соттың істі алқабилердің қатысуымен қараған кезде шығарған, заңды күшіне енбеген үкімдеріне, қаулыларына, сондай-ақ апелляциялық сатыдағы соттың заңды күшіне енбеген үкімдеріне берілген кассациялық шағымдар (наразылықтар) бойынша істі қарайтын екінші сатыдағы сот;

5) «қадағалау сатысы» - тараптардың осы сатының алдындағы сот сатыларының заңды күшіне енген сот шешімдеріне шағым, наразылығы бойынша істі қадағалау тәртібінде қарайтын сот;

6) «судья» - сот билігінің иесі; осы лауазымға заңда белгіленген тәртіппен тағайындалған немесе сайланған кәсіпқой судья (соттың төрағасы, сот алқасының төрағасы, соттың мүшесі немесе тиісті соттың басқа да судьясы);

7) «төрағалық етуші» - қылмыстық істі алқалық немесе жеке қарау кезінде төрағалық ететін судья;

7-1) алқабі - соттың қылмыстық істі осы Кодексте белгіленген тәртіппен қарауына қатысуға шақырылған және ант қабылдаған Қазақстан Республикасының азаматы;

8) «басты сот талқылауы» - бірінші сатыдағы соттың қылмыстық істі мәні бойынша қарауы;

9) «процесске қатысушылар» - қылмыстық ізге түсуді және сотта айыптауды қолдауды жүзеге асыратын органдар мен адамдар, сондай-ақ қылмыстық іс бойынша іс жүргізу кезінде өздерінің немесе өздері білдіретін құқықтар мен мүдделерді қорғайтын адамдар: прокурор (мемлекеттік айыптаушы), тергеуші, анықтау органы, анықтаушы, сезікті, айыпталушы, олардың заңды өкілдері, қорғаушы, азаматтық жауапкер, оның заңды өкілі мен өкілі, жәбірленуші, жеке айыптаушы, азаматтық талапкер, олардың заңды өкілдері мен өкілдері;

10) «қылмыстық процесті жүргізуші орган» - сот, сондай-ақ қылмыстық іс бойынша істі сотқа дейін жүргізу кезінде прокурор, тергеуші, анықтау органы, анықтаушы;

11) «тараптар» - сот талқылауында бәсекелестік пен тең құқықтылық негізінде айыптауды (қылмыстық ізге түсуді) және айыптаудан қорғауды жүзеге асыратын органдар мен адамдар;

12) «айыптау тарабы» - қылмыстық ізге түсу органдары, сондай-ақ жәбірленуші (жеке айыптаушы), азаматтық талапкер, олардың заңды өкілдері мен өкілдері;

13) «қылмыстық ізге түсу (айыптау)» - қылмыстық заңмен тыйым салынған әрекет пен оны жасаған адамды, соңғысының қылмыс жасаудағы кінәлілігін анықтау мақсатында, сондай-ақ мұндай адамға жаза немесе өзге де қылмыстық-құқықтық ықпал ету шараларын қолдануды қамтамасыз ету үшін айыптау тарабы жүзеге асыратын іс жүргізу қызметі;

14) «қылмыстық ізге түсу органдары» - прокурор (мемлекеттік айыптаушы), тергеуші, анықтау органы, анықтаушы;

14-1) сотқа дейінгі жеңілдетілген іс жүргізу – анықтау органының, анықтаушының, тергеушінің осы Кодексте белгіленген өкілеттіктері шегінде ауыр емес және орташа ауыр қылмыстар бойынша сотқа дейінгі қызметінің іс жүргізу нысаны;

15) «анықтау» - анықтау органдарының осы Кодекспен белгіленген өкілеттік шегінде істің мән-жайының жиынтығын анықтау, белгілеу, бекіту және қылмыс жасаған адамдарды қылмыстық жауапқа тарту жөніндегі сотқа дейінгі қызметінің іс жүргізу нысаны;

16) «алдын ала тергеу» («алдын ала іздестіру») - уәкілетті органдардың белгіленген өкілеттік шегінде істің мән-жайының жиынтығын анықтау, белгілеу, бекіту және қылмыс жасаған адамдарды қылмыстық жауапқа тарту жөніндегі сотқа дейінгі қызметінің іс жүргізу нысаны;

17) «тергеуде болу» - осы Кодексте белгіленген, белгілі бір қылмысты тергеу белгілі бір алдын ала тергеу органының немесе анықтаудың құзыретіне жататын белгілердің жиынтығы;

18) «қорғану тарабы» - сезікті, айыпталушы, олардың заңды өкілдері, қорғаушы, азаматтық жауапкер және оның өкілі;

19) «қорғау» - қылмыс жасады деп сезік келтірілген адамдардың құқықтары мен мүдделерін қамтамасыз ету, айыптауды жоққа шығару немесе жеңілдету, сондай-ақ заңсыз қылмыстық ізге түсуге ұшыраған адамдарды ақтау мақсатында қорғау тарабы жүзеге асыратын іс жүргізу қызметі;

20) «мәлімдеуші» - сотқа немесе қылмыстық ізге түсу органдарына қылмыстық сот ісін жүргізу тәртібімен өзінің (басқаның) нақты немесе жорамалды құқығын қорғау үшін өтініш жасаған адам;

21) «өкілдер» - заңның немесе келісімнің күшіне орай жәбірленушінің, азаматтық талапкердің, азаматтық жауапкердің заңды мүдделерін білдіруге уәкілдік берілген адамдар;

22) «заңды өкілдер» - сезіктінің, айыпталушының, жәбірленушінің, азаматтық талапкердің ата-аналары, асырап алушылары, қорғаншылары, қамқоршылары, сондай-ақ сезіктіні, айыпталушыны немесе жәбірленушіні қорғап немесе асырап отырған ұйымдар мен адамдардың өкілдері;

23) «туыстар» - үлкен атасы мен үлкен әжесіне дейін ортақ ата-бабалары бар туыстық байланыстағы адамдар;

24) «жақын туыстар» - ата-аналары, балалары, асырап алушылары, асырап алынғандар, бірге туған және бірге тұмаған туыс аға-інілері мен апа-сіңлілері, атасы, әжесі, немерелері;

25) «қылмыстық процеске қатысушы өзге де адамдар» - сот отырысының хатшысы, аудармашы, көрген адам, куә, куәгер, сарапшы, маман, сот приставы;

26) «қылмыстық іс» - жасалды деп жорамалданған бір немесе бірнеше қылмыстар бойынша қылмыстық ізге түсу органы мен сот жүргізетін оқшауландырылған іс жүргізу;

27) «іс бойынша іс жүргізу» - қозғау, сотқа дейінгі дайындау, сотта талқылау және соттың үкімін (қаулысын) орындау барысында нақты қылмыстық іс бойынша жүзеге асырылатын іс жүргізу әрекеттері мен шешімдерінің жиынтығы;

28) «қылмыстық іс бойынша сотқа дейінгі іс жүргізу» - қылмыстық іс қозғалған кезден бастап оны мәні бойынша қарау үшін сотқа жолдағанға дейін қылмыстық іс бойынша іс жүргізу (анықтау және алдын ала тергеу), сондай-ақ қылмыстық іс бойынша жеке айыптаушы мен қорғау тарабының материалдар дайындауы;

29) «істің материалдары» - істің құрамдас бөлігі болып табылатын немесе оған қосу үшін ұсынылған құжаттар мен заттар, хабарлаулар, сондай-ақ іс

бойынша жағдайды белгілеу үшін маңызы болуы мүмкін құжаттар мен заттар;

30) «іс жүргізу әрекеттері» - осы Кодекске сәйкес қылмыстық сот ісін жүргізу барысында жүргізілетін іс-әрекеттер;

31) «хаттама» - қылмыстық процесті жүргізуші орган жасаған іс жүргізу әрекеті көрсетілетін іс жүргізу құжаты;

32) «іс жүргізу шешімдері» - өз құзыреттері шегінде қылмыстық процесті жүргізуші органдар шығаратын және осы Кодексте айқындалған нысанда көрініс табатын қылмыстық іс жүргізу құқығын қолдану актілері - үкімдер, қаулылар, қорытындылар, ұсыныстар, санкциялар;

33) «қаулы» - соттың үкімнен басқа әртүрлі шешімдері, анықтаушының, тергеушінің, прокурордың қылмыстық іс бойынша сотқа дейінгі іс жүргізу барысында, сондай-ақ сотқа дейінгі жеңілдетілген іс жүргізу шеңберінде қабылданған шешімдері;

34) «үкім» - айыпталушының кінәлілігі немесе кінәсіздігі және оған жаза қолдану немесе қолданбау туралы мәселе бойынша бірінші сатыдағы соттың басты сот отырысында немесе апелляциялық соттың талқылауында шығарылған сот шешімі;

35) «қорытынды шешім» - қылмыстық процесті жүргізуші органның іс бойынша іс жүргізудің басталуын немесе жалғастырылуын болдырмайтын, сондай-ақ, түпкілікті болмаса да, істі мәні бойынша шешетін әртүрлі шешімдері;

36) «санкция» - прокурордың, соттың сотқа дейінгі іс жүргізу барысында қылмыстық ізге түсу органы қабылдаған іс жүргізу шешімін бекіту актісі;

37) «түсіндіру» - процеске қатысушылар мен мәлімдеушілердің өзінің дәмесін немесе өздері өкілі болған адамдардың дәмесін негіздеу үшін келтірілген ауызша немесе жазбаша дәйектемесі;

38) «шағым, наразылық» - процеске қатысушылардың анықтау, алдын ала тергеу, прокурор немесе соттың іс-әрекетіне өздерінің құзыреті шегінде және осы Кодексте белгіленген тәртіппен енгізілген көңіл аудару актісі;

39) «өтініш жасау» – тараптың немесе арыз берушінің қылмыстық процесті жүргізуші органға жолданған іс-жүргізу іс-әрекеттерін жүргізу немесе іс жүргізу шешімін қабылдау туралы өтініші, ал қадағалау сатысында – қадағалау іс жүргізуін қозғау және заңды күшіне енген сот актісін қайта карау туралы жолданым;

40) «ғылыми-техникалық құралдар» - дәлелдерді анықтау, көрсету, алу және зерттеу үшін заңды түрде қолданылатын аспаптар, арнаулы жабдықтар, материалдар;

41) «арнаулы білім» - адам кәсіби оқудың не практикалық қызметтің барысында алған, қылмыстық сот ісін жүргізу міндеттерін шешу үшін пайдаланылатын қылмыстық сот ісін жүргізудегі жалпы жұртқа белгілі емес білім;

41-1) «арнаулы ғылыми білім» – сот-сараптамалық зерттеулердің әдістемелерінде іске асырылған, мазмұны ғылыми білімді құрайтын арнаулы білім саласы;

42) «баспана» - бір немесе бірнеше адамның уақытша немесе тұрақты тұруына арналған үй-жай немесе құрылыс, оның ішінде: меншікті немесе жалға алынған пәтер, үй, саяжай үйі, мейманхана нөмірі, каюта, көп пәтерлі үйлерді қоспағанда, оларға тікелей жалғасатын тұрғын үйлердің верандалары, террасалары, галереялары, балкондары, жертөлесі және шатыры, сондай-ақ өзен немесе теңіз кемесі;

43) «түнгі уақыт» - жергілікті уақыт бойынша сағат жиырма екіден алтыға дейінгі уақыт аралығы.